

re videbatur, sic ut nullus articulus ullo modo flecti posset (v). Columbus (vv) in capite gigantis vidit, maxillam inferiorem adeo calvaria concretam fuisse, ut in vivente omni motu carere deberit: primam pariter vertebra occipitio sic accretam vidit, ut moveri neutiquam posset. Omnium autem mirabilissimum est, quod idem autor habet. Romæ in Xenodochio incurabilium diu vixerat homo, qui omnes articulos rigidos habebat, & nihil aliud movebat, quam oculos, linguam, penem, abdomen, thoracem: Senem jam viderat, & sæpe inviserat Celebris Medicus Joannes Auricula, qui & post mortem sceleton hujus hominis Columbo dono dedit: in quo omnes articuli totius corporis, a capite ad pedum digitos usque, concreti invenie-

§. 557. **Q**ui vero omnes morbos, hucusque descriptos, oculisque subjectos intellexit ita, ut horum enarratas causas, naturam, effectus, curationem cum cura expendere; dein autem internis tectisque corporis partibus eadem omnia applicuerit; cum actione integrarum comparaverit; atque deinde cum ipsis interiorum morborum phænomenis composuerit; videbit interna externis reapse congruere; externos chirurgicos primo pertractandos; nec aliter ordinari quid, vel veri, in Praxi Medica fieri posse, aut doceri.

Pertractatis sic morbis Chirurgicis, antequam ad morborum interiorum historiam & curationem procedatur, operæ pretium erit, paucis demonstrare, quantam lucem cognitio morborum exteriorum affundat detegendis & curandis morbis internis; simulque patebit evidens ratio, quare prius de morbis externis agendum fuerit.

In Prolegomenis §. 16. data fuerunt regulæ, quibus determinatur ordo, quo morborum historia optime tradi posset; nempe, ut incipiatur a talibus morbis, qui & evidentius cognosci, & facilius curari poterant, quorumque natura simplicior erat, & cognita requirebatur, antequam aliorum morborum indoles bene intelligi posset. Cum autem in externis partibus corporis hærentes morbi sensibus pateant, adeoque cognosci distinctius possint, & facilius ipsi loco affecto remedia applicari; simulque his similes morbi in partibus internis occurrant, quorum phænomena omnia & successiva mutationes sensibus non adeo obvia sunt; patet evidenter ex dictis, exteriorum morborum historiam præmittendam fuisse. Quanta autem similitudo sit inter morbos externos & internos, unico exemplo demonstrare non inutile videtur.

Si vera Plegmone digitum occupaverit, tumor ruber, renitens, cum dolore punctorio & calore apparebit in parte affecta; sique alicujus momenti fuerit inflammatio, illam comitabitur febris: atque ex his symptomatibus concluditur, adesse inflammationem. Si jam in homine sanissimo, æstuante post validos motus, gelidus Boreas nudum pectus afflaverit, oriatur in locis intercostalibus sæpe subito dolor acutissimus, ad minimum inspirationis nixum immaniter auctus, quem febris comitatur satis valida. Quæritur jam qualis morbus sit, & quam hic medela conveniat? Novimus in hoc casu tales causas prægressas esse; a quibus vera phlegmone frequenter nasci solet: demonstratum enim fuit §. 117. calore & motu circulari violento adunari moleculas nostrorum fluidorum; & §. 118. dictum fuit, per motum auctum errore loci crassiora liquida ingredi posse canalium conicorum dilatata orificia, per quorum ultimos fines transire nequeunt; simulque ibidem notatum fuit, omnium pessimas

bantur: bini dentes superiores deerant, totidemque inferiores e priorum regione positi, & per hanc viam cibus potusque ingerebatur misero, quamdiu viveret.

Difficilem semper curam esse ancylosis, satis patet ex ante dictis: pro diversitate tamen causa cognita prognosis variat. Si enim facta fuerit ab ossis fracti circa articulum callo, & ille jam ossam duritiem habuerit, incurabile malum est: uti etiam, si ab exostosi vel concretionem ossium articulatorum inter se originem duxerit. Ubi vero a linimento Haversiano inspissato, vel a ligamenti rigescentibus nata fuerit ancylosis, nisi inveteratum fuerit malum, curæ spes superest.

obstructiones produci, si magno calori subito frigus succedens constringat dilatata vasa, alienis jam humoribus infarcta per errorem loci: ex quibus omnibus constat, concurrere hic præcipuas causas obstructionis. Verum §. 373. patuit, obstructionum causas sufficere ad veram phlegmonem producendam; & ex illis, quæ §. 373. 374. dicta fuerunt, conititit, totum fere corpus sedem inflammationi dare posse; atque omnium frequentissime illam in adipe hæere. Cum ergo causæ inflammationis prægressæ fuerint, locusque affectus inflammationi suscipienda aptus sit, concluditur merito, dolorem illum acutum, ad minimam inspirationem auctum, cum febre comite esse veram inflammationem locorum intercostalium. Tumor quidem & rubor, qui in digito inflammato sensibus patebant, hic non apparent semper, quia profundius hæret recondita Phlegmone; sed dolor ille punctorius, ac si gladio acutissimo perforaretur pectus, dum thorax inspirando dilatatur, & febris, satis evincunt naturam mali: nam & digitus inflammatus, dum movetur, vel rudiis attingitur, dolet acerrime. Si jam consideretur natura & actio partis affectæ, patebit evidenter, ex illis phænomenis, quæ in inflammatione partis externæ sensibus patent, intelligi posse omnia mala, quæ inflammationem in locis intercostalibus natam sequuntur. Tumor enim & hic erit a distentis arteriis inflammatis, plurimum auctus, dum panniculi adiposi (in saginatis animalibus in locis intercostalibus adeo conspicui) vasa tenerrima & vesicula sanguine crasso liquidiori parte orbato, infarciuntur (vide §. 382.) a distactis fibris nervosis, per vasorum distentorum membranas dispersis, dolor sequetur; & acerbissimus hic loci, si tumor versus interiora protuberans pleuram membranam lente a costis, quibus adhæret, divellat: cumque inspirando pectus dilatatur, & costæ a se invicem recedant, patet ratio, quare inspiratione adeo augeatur dolor. Ut autem intolerabilem hunc dolorem vident ægri, vel leniant saltem, viæ inspirant, aut saltem minimam tantum copiam aeris hauriunt: unde non satis dilatatur pulmo, adeoque cordi dextro nascitur obstaculum, summa sit anxietas, pulmo sanguine repletur, & peripneumonia; a pleu-

a pleuritide nata, sæpe brevi suffocantur.

Præterea & exitus omnino similes in hoc casu sequuntur, ac in aliis inflammationibus exteriorum partium corporis; resolutio nempe, suppuratio, vel gangræna. Mitiores enim pleuritidem resolvendo curari posse, pejorem in abscessum tendere, sævisimam livida macula, in loco affecto subito sæpe nata, gangrænam facere, omni dolore evanescente absque correctione causæ, observata certissima & frequentissima testantur; uti postea in pleuritidis historia latius dicitur. Verum & curatio eadem omnino est in pleuritide ac in aliarum partium inflammationibus. Resolutio enim hic semper tentatur, venæ sectione, diluentibus, attenuantibus remediis; fomentis, cataplasmatibus, emplastris &c. loco affecto applicatis; & in genere omnia illa adhibetur, quæ a §. 395. ad §. 402. de cura inflammationis dicta fuerunt. Ubi vero resolutio obtineri nequit, blanda suppuratio promovetur omnibus illis, quæ §. 402. & sequentibus exposita fuerunt;

### DE MORBIS INTERNIS, ET DE FEBRIBUS IN GENERE.

§. 558. **F**ebri, frequentissimus morbus, inflammationi individuus comes, plurium morborum, mortis, & sæpe sanationis optima causa, nunc explicanda.

Postquam in præcedentibus tomis explicati fuerunt morbi simplicissimi solidarum partium corporis humani, uti etiam illa vitia, quæ humoribus spontanea degeneratione accidunt; simulque absoluta fuit historia morborum exteriorum, sive Chirurgicorum, quorum nempe causæ & præcipui effectus sensibus patent, agendum nunc est de morbis internis, quorum causæ magis abditæ difficilius cognoscuntur, cum sæpe in intimis corporis humani penetralibus reconditæ lateant; imo etiam & harum causarum effectus, minus obvii sensibus, læsarum functionum observatio, & comparatione similium malorum, quæ partibus externis corporis accidunt, fere tantum poterunt detegi.

Ingens quidem horum morborum numerus & varietas magnam difficultatem pariunt, dum quis determinare vellet, a quo morbo incipiendum esset in pertractanda interiorum morborum historia, si tamen his morbis applicentur regulæ illæ, quæ §. 16. enumeratæ fuerunt, patebit ratio, quare de febribus primo agendum sit. Clarior quidem morbi notitia, & simplicior ejusdem natura, atque facillima sanatio, sunt inter requisita illius morbi, cujus historia reliquis præmitti deberet, ut ordine doctrina procederet: Interimque fatendum est, abditam satis esse febrium naturam, illasque diversissimis stipari sæpe phænomenis, neque semper facile sanari. Verum & hæc omnia reliquis internis morbis adsumunt. Sed quarta regula, quæ §. 16. datur, febribus convenit præ reliquis omnibus morbis internis: nempe, quod requiratur harum cognitio ad reliquos morbos intelligendos. Uti enim mox patebit, febris omnium morborum frequentissimus est, omnesque morbos inflammatorios comitatur semper; reliquos quam sæpissime. Febrium ergo historia præmittenda videtur.

Febri a fervore dicitur Latinis, ut voluerunt plurimi; a februando, id est, lustrando, vel purgando, deduxerunt alii. Pior derivatio magis respondet communi opinionioni Veterum Medicorum, qui

imprimis curando omni artis molimine, ut abscessus hic natus versus exteriora vergat, quia tantus metus est, ne introrsum rupto abscessu funestum Empyema fiat, pure in pectoris cavum delapso. Ubi autem Pleuritidi Gangræna, fere semper lethalis, succedit, sola spes superest ab illis remediis, quæ §. 434. & sequentibus laudata fuerunt; uti patebit, si conferantur his illa, quæ postea §. 903. de cura gangrænosæ Pleuritidis dicitur.

Idem jam de Angina inflammatoria, Phrenitide, Peripneumonia & reliquis morbis inflammatoriis partium interiorum corporis demonstrari posset; sola tantum diversitas horum morborum a varia functione partium affectarum pendet; reliqua omnia conveniunt. Adeoque merito pro axiomate haberi poterit, internos morbos externis congruere, atque nihil ordinati vel veri in Praxi Medica fieri posse, vel doceri, nisi exteriorum Chirurgicorum morborum historia prius pertractata fuerit, antequam de internis morbis agatur.

calorem dixerunt febri essentiam; *πυρετός* enim & *πυρεσις* hac significatione passim apud Veteres Græcos usurpatur. Imo notavit Galenus (a) *πύρα* (*ignem*) vocari ab Hippocrate febriem, ubi vehementissima fuerit. Posterior vero multis arrisit, quia per febriem sæpe repurgatur corpus.

*Frequentissimus morbus.* Demonstrabitur postea §. 586. a numerosissimis atque admodum variis causis febres nasci, simulque patebit, nulla prudentia humana sic evitari posse omnes, ut quis a febre tota vita sua immunis maneat. Diætæ vitia, aeris ambientis vicissitudines, imprimis subito in contrarium mutatæ (ut dum v. g. validum aeris calorem excipit subitum frigus), exercitationes corporis solito validiores, animi affectus validi &c. toties in sanissimis etiam corporibus febres excitaverunt. Dum paucis contentus frugalem vitam ducit Philosophus, & pertinaci lucta tandem animum regere didicit, plures quidem febrium causas evitat; tamen sæpe libris impalescens, & continuis meditationibus exhaustus, non febrium tantum, sed & plurimorum & pertinacissimorum quidem morborum, causas se concessisse dolet sero: Unde fere liceret asserere, nullum sine febre vivere hominem, imo & paucos absque febre mori. Si enim violenta morte pereuntes excipiantur, atque illi, quibus rara fortuna contigit, ut ultimo senio confecti absque morbo vivere definant; reliqui fere omnes vel febre, vel morbis febri comitem habentibus, moriuntur. Universalissimo huic morbo, febri, quam placatam trepido metu cupiebant, a Romanis Fanum in palatio dicatum legitur (b). Hinc forte *πύρα* Hesiodi (c), ex Pandora pyxidæ elapsos, febres simpliciter vocavit Horatius (d), dicens:

Post ignem ætherea domo  
Subductum, Macies, & nova Febrium  
Terris incubuit cohoris.

Inflam-

(v) Academ. des Sciences l' an 1716. Hist. pag. 30. (vv) De Re Anatomica Lib. XV. pag. 263.

(a) Comment. 7. in 1. Eoidem. Charter. Tom. IX. pag. 102.  
(b) C. Plin. Secund. Hist. Nat. Lib. II. c. 7.  
(c) Opera & Dies versu 102. (d) Lib. I. od 2.

*Inflammationis individuus comes.* In morbis validis inflammatoris febrem semper adesse, nemo dubitat. Sic patebit postea in pleuritis historia, raro hunc morbum observari absque febre prægressa, nunquam autem esse sine illa. Sed ubi parva inflammatio in parte quadam corporis externa hæret, dubium magis videri possit, an quidem febris illam semper comitetur. Si autem videantur illa, quæ in Commentariis §. 371. de hac re dicta sunt, patebit evidenter, febrem merito dici inflammationis individuum comitem, imo etiam per febrem inflammationem ab obstructione distingui. Hæc autem fuit etiam Hippocratis (e) opinio, qui dum demonstrare nititur, aerem plurimum facere posse in morbis omnibus producendis, dicit: *Primum autem a communissimo morbo febre incipiam, ille enim morbus insidet (i) quælibet omnibus aliis morbis, præsertim vero inflammationi.*

*Plurium morborum, mortis &c.* Cum in omni febre aucta sit motus humorum circulatorii velocitas, omnia, quæ hanc auctam velocitatem sequi observantur, mala ex febre, ut causa, nasci poterunt. Quam gravia autem hæc sæpe sint, & quam numerosa, patuit ex illis, quæ in Commentariis §. 100. dicta sunt. Magis autem adhuc apparebit huius rei veritas, quando §. 587. agitur de febris effectibus. Plerique enim morbi acuti post febrem prægressam oriuntur, uti in illorum historia patebit: omnesque illos morbos febris comitatur. Sed & chronici morbi pro magna parte vitii, relicti a morbis acutis non bene sanatis, originem debent, uti postea §. 1050. dicitur. Non mirum ergo videbitur, febres plurimum morborum & mortis causas esse. Durius forte apparebit nonnullis, febrem, cum morbus sit, sanationis tamen morborum sæpe optimam causam esse. Nihil tamen magis verum est, & certissimis observationibus ab omni tempore confirmatum: ex magno autem harum numero paucas recensere sufficiet. Apoplexiam (quam solvi non posse, si valida fuerit, pronuntiavit Hippocrates (f)), difficultatem autem curari, si levis modo fuerit) sanari, modo febri ægrum prehenderit, monet (g). *Si quis ebrius de repente obmutescat, convulsus moritur, nisi eum febris corripuerit, aut qua bona crapula solvitur, vocem edat, dixit alibi (h).* Convulsionibus, imo & ipsi tetano, salutarem esse febrem pluribus in locis idem Hippocrates docet. *A convulsione si febris prehenderit, cessat eodem die, aut postero, aut etiam tertio (i).* Mulieri, ex partu convulsione infestata, febrem supervenire, bonum. Tetano & convulsioni febrem supervenire bonum (k). Quartanam longissimam quidem, sed & securissimam, & ab aliis magnis morbis vindicare, pluribus in locis pariter monet (l). Plurimi & in aliis morbis salutare febris esse-

§. 559. **C**ujus quia abdita habetur natura, summa ope cavendum ab omni errore, in illa indaganda.

Adeo difficile visum fuit, febris naturam cognoscere, ut fere in proverbium abierit, sapientissimum quemque tamen febris naturam ignorare. Si enim vel peritissimus Medicus videt hominem, qui unum.

(e) De Flatibus cap. 3. Charter. Tom VI. pag. 215.

(f) Aphor. 42. Sect. 2. Charter. Tom. IX. pag. 81.

(g) De morbis Lib. I. cap. 7. Charter. Tom. VII. pag. 518.

(h) Aphor. 5. Sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 196 & De morbis Lib. I. c. 7. Charter. Tom. VII. pag. 559.

(i) De locis in homine cap. 13. Charter. Tom. VII. pag. 377.

(k) De morbis Lib. I. cap. 4. Charter. Tom. VII. pag. 517.

(l) Epidem. Lib. I. Charter. Tom. IX. pag. 88. & Epidem. Lib. VI. ibid. pag. 550. Aphorism. 70. Sect. V. ibidem pag. 241.

(m) Lib. II. cap. 8. pag. 70. (n) Sect. 1. cap. 4. pag. 72.

(o) In initio ejusdem capitis pag. 58.

(p) In initio ejusdem capitis pag. 61.

(q) N. 358. Charter. Tom. 871. VIII. pag.

Etus apud Hippocratem habentur, quorum magnam partem collegit Celsus, ubi agit de illis notis, quæ in quoque morbi genere vel spem, vel pericula ostendunt (m): sic autem habet. *Denique ipsa febris, quod maxime mirum videri potest, sæpe præsidio est. Nam & præcordiorum dolores, si sine inflammatione sunt, finit; & in jecinoris dolore succurrit; & nervorum distentionem, vigoremque, si postea cepit, ex toto tollit; & ex difficultate urinae morbum tenuioris intestini ortum, si urinam per calorem movet, levat &c.*

Non ergo semper perniciofa febris est: errantque illi, qui hanc ubique omni artis molimine debellandam credunt; cum sæpe natura per febrem vincat tales morbos, qui ad optima quævis remedia rebelles manent. Merito ergo Sydenhamus (n), qui naturæ morbos sanantis vestigia tam feliciter observavit, febrem vocavit naturæ instrumentum, quo partes impuras a puris fecernat: dixitque alibi (o), a natura illam concitari, ut heterogenea materia, ipsi inimica, fecernatur; vel ut sanguis in novam aliquam diathesim immutetur, Prioris effectus febris exemplum petebat ab illo genere febrium, quæ eruptionibus stipantur, ut in variolis, morbillis &c. fit; posteriorem vero demonstrabat inde, quod homines, insignem mutationem passim in usu rerum non naturalium (ut vocant) febre corripiantur, per quam dein apti evadunt tolerare illa, quæ antea absque sanationis detrimento ferre non poterant. Frequens enim observatio docuit, illos, qui longa itinera emensi in distitis regionibus vivunt, plerumque febre corripri, quamvis ante sanissimi fuerint, & per hanc sic mutari illorum corpora, ut aerem & victum illius loci postea facile ferant.

Minime ideo sollicitus fuit Sydenhamus (p), ut febrem tolleret; sed sedulo attendebat, an excitatus per febrem motus tantus esset, quem periculosa symptomata solebant sequi, vel contra sic langueret, ut separatio morborum a sanis, aut ejusdem subactio, vel mutatio humorum in novam indolem, per hunc motum obtineri non possent. Hoc autem cognito, compecebat idonea medela febrilem motum, si nimis erat; vel excitabat languentem: ubi vero debitos intra limites manebat febris, spectatorem agebat, nihil omnino mutans, sed bono victu vires tantum sustinens expectabat eventum, quem artis usui salutarem fore noverat. Ex quibus ergo patet, non tantum requiri aliquando in morborum curationibus, ut sibi relinquatur febris; sed & quandoque ex artis præcepto febrem augendam esse. Pulchrum habetur, quod hanc rem confirmat, in Coacis Prænotionibus effatum (q): *Convulsionem solvit febris acuta superveniens, que prius non fuit, si vero fuit prius, iam exacerbata.*

unum alterumve paroxysmum legitimæ quartanæ passus fuit, medio inter binos paroxysmos tempore, imo vel semiquadrante horæ ante novum paroxysmum ingruentem; nullum detegit vitium in solidis fluidive corporis partibus, nullam sæpe inveniet læsam functionem; & tamen paulo post febris aderit. Summa ergo cautela requiritur, ut indagetur abdita adeo febris natura: nihil hic assumendum erit ex præconcepta hypothese quadam, licet ingeniosissima videatur; sed sola febris præsentis in corpore præ-

§. 560. **E**rrori tamen facilem hic occasionem præbet ingens numerus symptomatum, quæ plerumque stipatur, & sine quibus tamen febris esse potest.

Si consulantur illa, quæ in Historia Medica de febrium symptomatibus habentur, apparebit, nullam esse functionem in corpore, quin aliquando læsa observata fuerit illo tempore, dum febris est. Deliria toties adsunt febribus: vidi & ingenii acumen auctum in singulis paroxysmis febris intermittens: nausea, vomitus, appetitus deletus, tormina, diarrhœa &c. febri aliquando comitantur: & contra acerrima fames in aliis tempore febris adest. Dolores in variis corporis partibus cum febre sunt aliquando; & contra observatum fuit febris tempore siluisse dolores, qui antea adfuerant; febre finita iterum recrudescentes &c. Ingens ille numerus & varietas symptomatum febrilium in errorem multos abduxit, dum ex quibusdam illorum, prout magis minusve favebant præconceptæ hypothese, testam febris naturam ertere fatagebant. Cum autem pleraque hæc symptomata in singulis fere febricitantibus, uti etiam sæpe in di-

§. 561. **U**T ille vitetur, opus erit ex infinitis (560.) illa phænomena sola eligere, quæ omni febrim semper adsunt; quorumque cognita præsentia omnes Medicos docet, febrem adesse, quorum absentia judicant hominem a febre immunem esse.

Quantumcumque inter se differant Medici circa causas & naturam febrium, omnes tamen, si periti fuerint, distinguere poterunt, an homo decumbens febricitet, an non. Sunt ergo quedam phænomena, in quavis febre præsentia, quæ illos hoc docent: Hæc aderunt æque in continuis febribus, quam intermittentibus, in salubri Ephemera, & in ardentissima febre: hæc adesse debebunt omni tempore

§. 562. **D**Ein ex his detectis (561.), riteque expensis, natura febris individua invenienda erit.

Solebat auditoribus suis Celeberrimus horum Aphorismorum auctor hac occasione dicere, quod tædioso labore ex plurimis auctoribus collegisset illa symptomata, quæ in febribus observaverant. Delevit deinde ex hoc Catalogo omnia illa, quæ tantum in certis febrium speciebus aderant, non autem in omnibus: illa vero sola retinuit, quæ & communi auctorum consensu, & propria observatione invenit

§. 563. **I**N omni Febre a causis internis orta horripilatio, pulsus velox, calor, vario febris tempore vario gradu, adsunt.

Tria nempe tantum phænomena omnibus febribus communia observantur. Horripilatio, pulsus velox, calor. Horripilatio vocatur (recepto in arte hujus vocabuli usu) quando a frigoris sensu totum corpus horret ac concutitur; uti dum calidum cor-

nomina consideranda sunt, singula seorsim ponderanda; comparanda dein inter se, ut severo ratiocinio ex his procedatur ad intellectum causæ proximæ febris. Dum acutissimi Philosophi, speculationibus suis indulgentes, rerum naturalium causas indagaverunt, mira sæpe luxuriantis ingenii commenta protulerunt, absque magno damno tamen. Ubi vero in morborum natura indaganda sic proceditur, falsæ hypothese superfruitur curandi methodus & in re maxime seria, ubi agitur de vita & sanitate proximi, luditur.

versis febrium speciebus, variant, patet evidenter, febris naturam non posse indagari & cognosci ex talibus, sine quibus febris esse potest. Hinc tamen nata sunt tot diversæ opiniones de causa & natura febrium; & summi etiam Medici, ut tuerentur sententiam, quam amplexi fuerant, mira sæpe protulerunt. Riderent merito æger & adstantes Medicum, qui negaret, quartanarium, per plures sæpe horas rigentem in paroxysmi initio, febricitare: Fernelius (r) tamen noluit, quod rigor horrore febrium intermittens, tametsi accessio est initium, febris censei posset, ut tueretur Galeni opinionem, quam sequebatur; quod nempe febris esset calor præter naturam e corde in omne corpus effusus. Symptomata ergo illa inservire poterunt, ut diversæ febrium species distinguantur; sed febris individua natura indaganda tantum adhiberi poterunt illa, quæ omnem febrem comitantur semper.

febris, vel fallerent. Omnia ergo reliqua, quæ quibusdam tantum febribus adsunt, vel non omni febris tempore apparent, expungenda sunt, retinenda autem tantum illa, quæ semper, & in omni febre occurrunt. Hoc modo vitabitur confusio ex tanta symptomatum febrilium multiplicitate orta, & tota hæc res ad magnam simplicitatem poterit redigi, uti mox patebit ex sequentibus.

omnem febrem comitari. Ex illis deinde rite expensis, & sectum invicem comparatis individua febris naturam indagare conatus fuit. Mirabatur interim, casta hac methodo ad magnam simplicitatem redigi rem, quæ adeo operosa primo intuitu videbatur. Ex numerosissima enim symptomatum febrilium serie pauca tantum supererant, de quibus sequenti paragrapho dicitur.

pus subito frigida afflatur aura: nostrates vocant (Een buyvering). Frigoris ille sensus observatur semper adesse in omni febre, quæ a causis internis oritur. Internam autem causam vocamus, quando illud, a quo febris nascitur, in corpore præexistit an-

(r) Pathol. Lib. IV. cap. 1. pag. 3.

fit ante febrem natam; sive illud prius extra corpus hærens in illud ingressum fuerit, sive in corpore ipso genitum. Sic v. g. venenum pestis, variolarum &c. corpore susceptum, febrem excitat, semper tamen prægressa illa horripilatione, quamvis illud non in corpore genitum, sed aliunde in corpus delatum fuerit. Ita etiam stagnatione, vel alia quacumque de causa, corrupta bilis febrem accendit, quæ etiam semper ab horripilatione illa incipit. In utroque tamen casu febris a causa interna nasci dicitur. Ubi vero a causa externa, id est, quæ non præexistit in corpore ante febrem natam, febris oritur, non semper adest illa horripilatio. Uti v. g. dum quis summa & subita ira excandescens febricitat, nulla horripilatio sentitur, sed calor tantum. Idem verum est, dum post validissimos & diuturnos corporis motus acutissima & sæpe subito lethalis febris accenditur, nam & tunc nullus frigoris sensus adest. Ob hanc rationem in textu dicitur, tria hæc phenomena in omni febre a causis internis orta adesse.

Pulsus autem velocitas mensurat excessu celeritatis, quo pulsus in eodem homine sano superat. Nam in variis hominibus notabilis hic differentia observatur, & infantum pulsus, cæteris paribus, plerumque velociores observantur quam adultiorum. In homine sano, adulto, quiescente, plerumque spatium binorum minorum secundorum (quorum ter mille & sexcenta horæ spatium absolvunt) tres pulsus numerantur: ubi ergo eodem hoc temporis spatio pluribus vicibus micat arteria, velocior pulsus dicitur. Calor autem febrilis pariter ex comparatione caloris hominis sani mensuratur, atque tactu, vel Thermometro (quod longe certius est) detegitur.

Verum non omni tempore febris tria hæc phenomena semper adsunt, sed febrem incipientem committatur horripilatio, quam dein sequitur calor sen-

§. 564. **I**N qua febre hæc tria ( 563. ) velociter, & cum periculo decurrunt, illa Acuta dicitur.

Ut febris acuta dicatur, non sufficit, ut tria hæc, omnibus febribus communia, phenomena velociter decurrant, sed requiritur præterea, ut vitæ periculum merito a tali febre metuendum sit. Nemo enim Febrem Ephemeram, quæ viginti quatuor horarum spatio terminatur, acutam vocabit. Tale enim morborum genus, uti optime dixit Celsus (vv) neque acutum dici potest, quia non perimit; neque utique longum, quia, si occurritur, facile sanatur. Sic optime secluduntur breves tales, sed minime tamen periculosi, morbi a generali acutorum morborum definitione, quam paulo ante in eodem Capitulo dederat, quod nempe breves acutique sint, qui cito vel tollunt hominem, vel ipsi cito finiuntur: addiditque deinde sequenti Capitulo (x). Ubi sine intermissionibus accessiones, & dolores graves urgent, acutus morbus est.

Quæritur autem merito, quinam sit temporis limites, quem febrium, quæ acutæ dicendæ sunt, duratio excedere non debet? Galenus (y), & post illum plerique auctores, vigesimum diem statuerunt tanquam acutorum morborum ultimam terminum:

(s) De Febribus Lib. II. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 122.  
 (t) Epidem. 1. text. 24. Charter. Tom. IX. pag. 25. (u) Ibidem.  
 (vv) Lib. III. cap. 1. pag. 111.  
 (x) Cap. II. pag. 113.  
 (y) De diebus decretoriis Lib. II. cap. 12. Charter. Tom. VIII. pag. 489.  
 (z) Char. Tom. VIII. pag. 664.

sim auctus, atque omnium maximus, cæteris paribus, in febris vigore, paulatim postea iterum una cum ipsa febre decrescens. Contingit tamen aliquando, sed rarius, rigorem illum, sive horripilationem, febrem in toto suo decursu, vel in maxima ejus parte comitari. De *Epiala febre* dixit Galenus (s), illam proprie vocari, quando simul febricitant, (notandum, quo Galenus febris essentiam calorem esse voluerit) & rigent, & utrumque sentiunt eodem tempore in quavis corporis parte. Idem videtur & obtinuisse in illis febribus, quæ horridæ (φριβοει πυρεσι) dicebatur Hippocrati (t). Monet enim in Commentariis suis ad hunc locum Galenus (u) non vocari hoc nomine illas febras, in quarum initio horror observatur, sed tales, in quibus per plurimam accessionis totius partem horroris symptoma extenditur: additque, horridas febres tunc dici, quando brevibus tantum intervallis ab invicem distinguuntur horrici illi motus. Si vero majoribus intervallis redeant horrores, tunc vocatur (υπερπυρεσι) reduplicatio; quæ potissimum in hemitritæis febribus observatur, quando nempe priori insultui febrili nondum finito novus paroxysmus supervenit.

Variant autem gradu tria hæc phenomena pro diversa indole febris ipsius, uti etiam pro varia ætate, & temperie ægri &c. Sic quartanarium senem media hyemæ sæpe in initio paroxysmi validum adeo frigus opprimit, ut totum corpus marmoris instar rigeat: & contra, si vegetum juvenem tertiana verna corripuerit, leve frigus intensus satis calor sequi solet. In Febre Ephemera, vel Synocho simplici, blandus calor adest: in ardenti vero febre intolerabilis æstus corpus subito depascit; & in pessimo tali morbo extrema sæpe frigent, dum interna corporis uri sentiunt miseri. Sequitur jam generalis febrium divisio in acutas & lentas.

cumque plures ex illis longe citius finiuntur, ordinis causa acutos morbos ulterius subdivisit. Peracutos morbos vocavit, qui ad septimum usque diem extenduntur; sic tamen ut exacte peracutos dixerit, qui quartum diem attingunt; non exacte peracutos, qui ad septimum diem usque producantur. Ubi vero septimum diem superabat morbus, modo viginti dies non excederet, simpliciter acutum vocavit; atque iterum exacte acutum, qui ad decimum quartum diem porrigebatur; non exacte acutum vero, qui ad vigesimum usque duraret. Similia his fere apud Hippocratem in Prognosticis (z) habentur.

Cum autem omnis febris terminetur in sanitatem, morbum alium, vel mortem, uti dicitur §. 591.; si jam febris viginti dierum spatium excederit, nondum in mortem vel sanitatem terminata, neque tamen in alium morbum mutata fuerit, sed simili modo & cum iisdem fere symptomatibus decurrat, durum videretur vigesima secunda die febrem longam vocare, quæ biduo vel triduo ante inter acutas numerabatur, cum idem omnino morbus

ma-

manet tantum diutius excurrrens. In tali casu vocaverunt Veteres acutas quidem has febres, non simpliciter tamen; sed ex *decretoria* & *peracuta* & *longa* (a). Complures enim noverat Galenus, qui ad quadragesimum usque diem febre continua conficti fuerant, quæ toto hoc tempore nunquam ad integritatem desierat: unde patere dicit; hujusmodi morbum non posse diuturnum vocari: simpliciter tamen acutum dicere non patitur ordinata doctrina, unde talibus morbis, ut distinguerentur ab acutis proprie dictis, illud nomen imposuit. Ubi autem intra hoc temporis spatium ad perfectam integritatem (ἀναπέσει) desineret febris, recrudescens iterum, tunc morbis longis adnumerabatur. Accidit enim frequenter, atque in Epidemicorum libris apud Hippocratem tales casus plures enumerantur, in quibus morbi, ubi soluti videbantur, tamen recidivam facerent denuo: talesque recidivæ plerumque decretorio quodam die (de quibus postea dicitur) incipiebant, ac deinde alio quodam decretorio die judicabantur. Cum autem intermediis diebus inter solutionem imperfectam morbi & recidivam apæxia esset, non poterant tales morbi acuti dici ex *decretoria*: ideo voluit Galenus (b) particulares omnes hos morbos acutos dici debere, omnium vero simul congeriem diuturnum morbum vocandum esse.

Fortè quis crederet, in morborum talium principiis signa quædam distingui posse, ex quibus quis posset concludere, an viginti dierum spatio termi-

narentur, vel citius, an vero ultra hoc tempus excurrerent; adeoque ab initio posset jam determinari, an talis morbus acutus, an vero longis; esset adnumerandus. Verum Hippocrates (c) monuit, perhorum initia difficilius esse eos prænoscere, qui in *trivallissimum tempus* judicari debeant, similia namque sunt illorum principia. Verum a primo die animadvertendum est; & ad quemque quaternarium additum considerandum, nec latebit, quo se vestitus sit morbus. Videturque in Prognosticis Hippocrates morborum acutorum terminum ad sexaginta dies producere; quod & alio in loco (d) monet, dicens: *Judicantur autem febres quarto die, septimo, undecimo, decimo quarto, decimo septimo, uno & vigesimo. Ex his vero acutis vigesimo, dein quadragesimo, postea sexagesimo. Quam vero hos numeros excesserint, diuturna jam evadit febrium constitutio.*

Omnia autem hæc intelligi debent tantum de illis febribus, quæ, productæ quamvis, genium suum servant. Morbi enim acuti, decursu suo absoluto, sæpe nec in mortem nec in sanitatem terminantur, sed in alium morbum desinunt; qui, quamvis ex acuto morbo natus fuerit, tamen merito longus vocatur. Sic a pleuritide suppurata Empyema & phthisis aliquando fiunt, quæ periculosa quidem sunt, non tamen velociter decurrunt, sed lenta morte perimunt; vel difficulter admodum & non nisi longo tempore sanantur. Quomodo autem febres in alios sæpe morbos desinant, postea §. 593. dicitur.

§. 565. **U**BI tarde, idque cum periculo, vel sine eo, Lenta vocatur.

Ex illis, quæ ad præcedentem paragraphum dicta sunt, satis apparet, quanam febres lente dicantur; illæ nempe, quæ temporis spatium ibi definitum excedunt: verum ut febres acutæ dici possit, requiritur, ut periculum velocitati jungatur; sola autem tarditas sufficit, ut febris lenta vocetur, sive

§. 566. **U**Traque ( 564. 565. ) Communis sive Epidemica, vel huic illive homini Singularis.

Altera jam sequitur febrium divisio, quæ utriusque speciei, acutæ nempe & lentæ febris, communis est; quod scilicet omnes febres sint vel Epidemica, plurimos, diversæ etiam temperiei, & varia ratione viventes, occupantes in eodem loco; vel Sporadica dictæ, huic illive homini singulares. Epidemicarum febrium ortus debetur semper causæ, quæ communis est omni populo in quodam loco habitanti: ut dum ver. gr. in urbibus obsessis annonæ penuria malo victu coguntur uti omnes; vel dum in acre latens causâ hæret, quæ febres illas populariter grassantes excitat, ut toties observatum fuit. Sporadica autem sive singulares febres, in singulis fere hominibus diversæ, a temperie singulari ægrantis, vitæ genere, aut morbis prægressis, originem ducere solent. Epidemica febris, cum a communi causâ oriuntur, similem decursum atque eadem fere symptomata habent, eandemque curandi methodum requirunt; singulares autem, a diversissimis; imo & sæpe oppositis inter se, causis natæ, variam in singulis hominibus medelam postulant. Hæc autem febrium divisio jam apud Hippocratem

vitæ periculum adsit, sive non. Quartana enim vix unquam, nisi ægri vel medentis incuria, lethalis, æque longis morbis adnumeratur, quam febris hæctica, a qua paucissimi evadunt. Optime hinc morbos longos definiit Celsus (e), sub quibus neque sanitas in propinquo, neque exitum est.

sive Epidemica, vel huic illive homini Singularis. Altera jam sequitur febrium divisio, quæ utriusque speciei, acutæ nempe & lentæ febris, communis est; quod scilicet omnes febres sint vel Epidemica, plurimos, diversæ etiam temperiei, & varia ratione viventes, occupantes in eodem loco; vel Sporadica dictæ, huic illive homini singulares. Epidemicarum febrium ortus debetur semper causæ, quæ communis est omni populo in quodam loco habitanti: ut dum ver. gr. in urbibus obsessis annonæ penuria malo victu coguntur uti omnes; vel dum in acre latens causâ hæret, quæ febres illas populariter grassantes excitat, ut toties observatum fuit. Sporadica autem sive singulares febres, in singulis fere hominibus diversæ, a temperie singulari ægrantis, vitæ genere, aut morbis prægressis, originem ducere solent. Epidemica febris, cum a communi causâ oriuntur, similem decursum atque eadem fere symptomata habent, eandemque curandi methodum requirunt; singulares autem, a diversissimis; imo & sæpe oppositis inter se, causis natæ, variam in singulis hominibus medelam postulant. Hæc autem febrium divisio jam apud Hippocratem

(f) habetur; dicit enim: *Febrium autem duo sunt genera, unum quidem omnibus commune, pestis (ἀνοπις) appellatur, alterum vero ob præviam dietam privatam præviam dietam utentibus contingens. Patet autem satis ex illis, quæ in eodem hoc capite sequuntur, quod per vocabulum *peracuta* non intellexerit pestim proprie dictam, sed communem pluribus in eodem loco degentibus febrem.* Frequentius autem observantur Febres Epidemica acutæ, rarius longæ, & inter has præcipue quartanæ. Aliquando tamen & morbis chronicis producendis favere certam aeris temperiem ex observatis Hippocraticis constat. notat enim (g), postquam annus austrinus, humidus & mollis existisset, plurimos tabidos factos fuisse. Et alio in loco (h) dicit, plurimos, qui jam per longum tempus subtabidi fuerant, tabidos decubuisse. Multis etiam, qui de tabe in dubium veniebant, tabes confirmata fuit, atque illos, qui natura ad hunc morbum inclinabant, tunc primo tabes corripuit. Addit præterea tabe correptos celerius interiisse, quam in hoc morbo solent.

Tom. II.

(a) Galenus de diebus decretoriis Lib. II. cap. 12. Charter. Tom. VIII. pag. 480.  
 (b) Lib. II. de diebus decretoriis cap. 4. pag. 482. 483.  
 (c) In Prognosticis Charter. Tom. VIII. pag. 655.  
 (d) In fine libri de diebus criticis. Charter. Tom. VIII. pag. 376.  
 (e) Lib. III. cap. 1. pag. 111. (f) De Flatibus cap. 3. Charter. Tom. VI. pag. 215.  
 (g) Epidem. 3. Charter. Tom. IX. pag. 253. (h) Epidem. 1. Charter. Tom. IX. pag. 22. 25.

M

Acu-

§. 567. **A** Cuti febriles morbi vocantur, quos dicta febris ( 564. ) comitatur, Chronici febriles autem, in quibus adest febris ( 565. )

Cum omnes morbos inflammatorios, & plures alios, comitetur febris, uti ad §. 558. dictum fuit; februm historia, adeo late sumta, maximam morborum partem comprehenderet, unde magna confusio nasceretur. Dum enim in morbis inflammatoriis, pro partis affecta diversitate, varius eventus morbi praevidetur, & alia saepe medela requiritur, patet facile, horum morborum historiam singularem tradi debere, licet omnes hos morbos febris comitetur. Vocantur hi morbi febriles, & merito quidem; sed praeter communia omnium februm phaenomena §. 563. enumerata, & alia adfunt quam maxime notanda, quae non a febre, sed a parte affecta oriuntur. Pulcherrime hoc distinxit Galenus (1), dicens: *Febribus vexari Veteres dicebant egros, qui absque aliqua inflammatione, vel abscessu, aut dolore, aut erysipelate, aut simpliciter loquendo, absque aliqua parte praecipue affecta, male habebant. Si vero vel propter lateris, vel pulmonis, aut alterius cuiusdam similis, inflammationem febricitarent,*

*non vocabant illos febricitantes, neque febribus vexatos, sed pleuriticos, peripneumonicos, hepaticos, splenicos &c.* A parte nempe praecipue affecta morborum acutorum cum febre nomen desumebatur, atque hoc requirebat ordo doctrinae.

Uti jam dicebatur febris acuta, quae cum velocitate habebat junctum discrimen, sic acuti febriles morbi vocantur, quibus similis febris adest. Plerumque autem, licet non semper, omnes morbi acuti talem febrim comitem habent. Sic observavit Sydenhamus (K), primis mensibus, quibus Pestis Londini grassabatur, quotidie ejus contagio afflatus, dum in trivis versarentur, inopinanter extinctos esse, nihil prorsus mali praesentientes; neminem tamen morbus, ubi magis adoleverat, nisi febre, aliisque symptomatibus accedentibus, prostravit.

Quando autem lentos ex sua natura morbos tarda febris comitatur, Chronici febriles vocantur, uti in scorbutico pessimo; hydropice inveterato, phtisi & similibus morbis observatur.

§. 568. **H** Inc illorum omnium ( 567. ) explanatio pendet a cognita prius febris natura.

Præmitti ergo debebat Febris historia, antequam de reliquis morbis ordine dici posset, uti latius di-

sum fuit in Commentariis §. 538.

§. 569. **Q**UÆ petenda ex consideratione trium communium symptomatum ( 563. )

Unica hæc datur via morborum naturam indagandi, ut nempe ex phaenomenis morbi observatis, seorsim ponderatis singulis, atque deinde inter se comparatis, uti & cum illis, quae in sanitate contingunt, severo ratiocinio detegatur causa proxima morbi ( vide §. 13. ) Cavendum autem summo opere, ne aliquid ullius præconceptæ Hypothesis admisceatur. Qui enim rerum naturalium causas a priori cognoscere voluerunt, neglecta observatione phaenomenorum, quam turpiter erraverunt saepe! Uti enim prudentissime monuit incomparabilis in morborum genio investigando Sydenhamus (L): *Si mentem serio applicuerimus, quid de facto agat natura, & quibus in operatione sua utatur organis, deprehendere valemus; modus tamen, quo illa operatur, aut ego fallor, semper latebit.* Si enim in o-

mni febre constanti observatione detegitur, augeri pulsus velocitatem, adeoque cor velocius contrahi, atque illas causas, unde cordis contractio fit, augeri: Verum quomodo illæ causæ, cor in motum velociorem excitantes, agant; qua ratione in febre v. g. intermittente tertianæ alternis diebus renascantur, vel actuose fiant, quæ intermedio die nihil omnino agere observantur; hæcenus latuit omnes. Quidquid enim de febris natura scimus, illud tantum per effecta & attributa ejus inseparabilia cognoscimus; ulterius enim humani intellectus perspicacia procedere non videtur. Neque hæcenus aliquid bonæ frugis protulerunt omnes, qui hic plus sapere voluerunt. Tria ergo communia symptomata §. 563. considerata sunt, ut indagetur febris natura.

§. 570. **Q**UÆ ( 563. ) quidem in omni febre adfunt, sed sola velocitas pulsus adest ex his omni febris tempore, ab initio ad finem, eaque sola Medicus præsentem febrim judicat.

Tria illa Phaenomena, horripilatio, pulsus velox, & calor in omni febre ab internis causis orta semper adfunt, uti in Commentariis §. 563. latius deductum fuit. Verum inter hæc tria sola pulsus velocitas semper adest a primo febris insultu ad finem usque: horripilatio sive frigus neque calor omni tempore febris observantur. In summo frigore quartanæ febris adest, & dum debilis senex media hyeme, ( uti observatum fuit aliquoties ) quartana suffocatur, antequam incaluerit, tamen in febrili paroxysmo mortuus ab omnibus dicitur. Febris ergo adest, licet nullus observetur calor. Nugari certe videntur illi, qui frigoris febrilis tempore calo-

rem adeste dicunt, sed ita latentem, ut percipi nequeat. Vicissim autem & calor prægressum frigus sequitur, adeoque febricitat homo, licet nullum frigus adsit. Sola ergo pulsus velocitas est illud phaenomenon, quod non tantum in omni febre, verum etiam omni tempore febris, semper adest. Tuto ergo licet provocare ad omnes Medicos peritos, an ullo alio signo febrim distinguere noverint? Certe illo febris tempore, quando post frigus febrile gradatim auctus calor hominis sani teporem naturalem aequat, nullum febris signum superest, præter solam pulsus velocitatem auctam.

Galenus, ( & post illum reliqui Medici Graeci & Ara-

(1) Comment. in Aphor. 73. Sect. IV. Chart. T. IX. p. 184.

(K) p. 224. Sect. IV. c. 2. (L) Dissert. Epistol. p. 485.

Arabes ) Febris essentiam statuit in caliditate præter naturam, maxime quidem in totum animal effusa; sin minus, at omnino vel in pluribus partibus, vel in nobilissimis accensa (m) atque ibidem Erasistrati & Chryssippi opinionem damnat, qui arteriarum motu februm essentiam contineri volebant. Moner autem ibidem, quod licet aliquando universa cutis nullam evidentem præter naturam caliditatem, neque tangentibus Medicis, neque ipsis ægrostantibus, præ se ferre videatur; tamen in profundo corpore calorem ægri sentiant, & viscera incendio flagrare videantur; atque sic probare nititur, calorem præter naturam omnem febrim comitari, & illius essentiam facere. Sed hoc verum quidem est in pessimis febribus, quando internas partes, & imprimis circa vitalia, uri sentiunt ægri, licet extrema corporis vix caleant, imo saepe frigeant. Verum in quartanæ vel tertianæ paroxysmo incipiente summum frigus sentiunt ægri, neque auctum calo-

rem in interioribus percipiunt, sed & externa & interna pariter sibi frigere testantur: unde patet evidenter, absque calore præternaturali febrim esse posse; adeoque februm essentiam non in caloris augmento consistere.

Unicuique ergo, ut puro, omnia hæcenus dicta sedulo consideranti patebit, unum tantum febris præsentis signum esse, nempe solam pulsus velocitatem: sicque simul apparebit, ad maenam adeo simplicitatem reduci posse febris essentiam, quæ prima fronte adeo intricata videbatur, modo severo ratiocinio separentur a febre omnia illa phaenomena, quæ febrim quidem aliquando comitantur, sine quibus tamen febris esse potest. Agitur enim hic tantum de generica febris idea, quæ omnibus omnino febribus competit; reliqua enim phaenomena, uti demonstratum fuit, vel non adfunt omni febris tempore, vel februm varias species constituunt, minime vero febris proprie dictam essentiam.

§. 571. **A** Deoque quidquid de febre sic novit Medicus, id vero omne velocitate pulsuum sola cognoscitur. A morte cessat omnis febris.

Displicuit plurimis tanta simplicitas, & durum videbatur, pulsus solam velocitatem auctam pro signo pathognomico, & nunquam fallaci, febris constitui; imprimis, cum a levibus adeo causis quæ de cætero corpus vix turbant, multum pulsus velocitatem increfcere observetur. Monuit enim hoc febricitantes cibum & potum sumere debent, & concludit remissionem vel cessationem febris ad hæc maxime idonea esse, totam autem difficultatem esse, ut hæc rite cognoscantur: *Venis enim maxime credimus, fallacissimæ rei: quia saepe istæ lentiores celerioresque sunt, & ætate & sexu, & corporum natura. Et plerumque satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre, subeunt & quiescunt: ut imbecillus ille videri possit, cui facile laturo gravis instat accessio. Contra saepe eas concitat & resolvit sol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet animi affectus. Adeo ut, cum primum Medicus venit, sollicitudo ægri dubitantis, quomodo illi se habere videatur, eas movet. Ob quam causam periti Medici est, non protinus ut venit, apprehendere manu brachium, sed primum residere hilari vultu, percunctarique, quemadmodum se habeat, & si quis ejus metus est, eum probabili sermone lenire, tum deinde ejus carpo manum admovers. Quas autem venas conspectus Medici movet, quam facile mille res turbant! Alibi autem (o) pariter de tempore, quo febrim laborantibus cibum dare oportet, agens, videtur præcipue ad pulsus velocitatem attendisse, atque ex illa sola judicasse, an febris abesset vel non. Dicit vero: *Illud enim magis ad rem pertinet, scire cibumne oporteat dari, cum jam bene venæ conquiescerint, aut etiamnum mansentibus reliquis febris.**

Verum, qui Veterum sententiam secuti calorem præternaturalem febris essentiam statuunt, iidem difficultatibus implicantur; nam & de calore sequentia notavit Celsus (p): *Altera res est, cui credimus, calor, æque fallax. Nam hic quoque excitatur æstu, labore, somno, metu, sollicitudine.* Non potuit tamen certiora signa dare Celsus, quibus febris præsentiam vel absentiam distingueret: paulo enim post subjungit sequentia: *Ac protinus quidem*

*scire, non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordinate sunt, teporque talis est, qualis sanis esse solet: Noluit tamen, protinus etiam sub calore marique febrim sese concipere, nisi & alia functionum laborum signa adfuerint, quorum quædam deinde recenset: verum, uti jam saepius dictum fuit, hæc non faciunt febrim, sed illam comitantur.*

Præcipua ergo difficultas hæc erat, quæ multos impedivit, quo minus simplicem hæc febris ideam admitterent; quod nempe a motu corporis aucto, animi affectibus, pleniori cibo, & similibus levibus satis causis, acceleretur arteriarum motus; atque ex hac sententia sequeretur, quod in tali casu febre laboraret homo, quem tamen omnes cæteroquin sanum dicerent. Certe in his casibus vera febris adest, sed, cessantibus causis talibus levioribus, statim evanida: & eadem illæ causæ, si validiores fuerint, vel diutius manserint applicatæ corpori, periculosissimas febres excitare possunt. An non frequenti observatione constat, a validis nimis corporis exercitiis ardentissimam febrim ortam fuisse? sic & ingluviem toties periculosa febris excepit, & vino sepultos una cum febre acuta apoplecticos periisse saepius Historia Medica docet. Minime ergo absolum videtur, levem & momentaneam fere febriculam excitari a causis levibus, cum ab iisdem, si graviores fuerint, acutissimas febres natas fuisse quandoque! Alibi negare possit. Omnem febrim, quæ intra spatium viginti quatuor horarum finitur, neque redit postea, vocaverunt Medici febrim Ephemeram; & plerumque illa a leviori diætæ vitio ortam ducere solet: si jam talis febris hinc hinc spatio totum suum decursum absolvat, tamen febris vocabitur: quid ergo vetabit similem morbum febrim vocare, licet tantum per quadrantem horæ vel minus adhuc temporis spatium duraverit? Credo, quod omnia hæc sedulo perpendenti patebit, nihil absurdi implicare generalem hæc febris definitionem, quæ a sola pulsus velocitate desumitur; cum talis definitio æque minimam ac maximam febrim, uti genus omnes species, comprehendere debeat.

Cum vero eadem hæc difficultas premeret Veterum circa februm naturam sententiam; ut hæc e-

(m) Comment. in L. VI. Epidem. ad text. 20. Chart. T. IX. p. 381. 383. & alibi pluribus in locis. (n) L. III. c. 6. p. 125. (o) L. III. c. 4. p. 122. (p) L. III. c. 6. p. 129.